

بررسی رابطه شیوه تدریس و مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی

قاسم محمدیاری^۱؛ زیبا درستی^۲

صص ۷۵-۹۱

چکیده

هدف کلی پژوهش حاضر بررسی رابطه‌های شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس‌های مجازی توسط معلم با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی شهرستان خوی بود. نوع پژوهش حاضر بر اساس اهداف، از نوع کاربردی و از نوع پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری پژوهش، دانش آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهرستان خوی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ است که تعداد آنها ۳۷۰ نفر از دانش آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهرستان خوی می‌باشد. برای این منظور ۵۰ نفر از دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده و به طور تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند (۲۵ نفر گروه آزمایش و ۲۵ نفر گروه کنترل). ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه می‌باشد همچنین در این پژوهش از روش‌های آماری توصیفی (میانگین، انحراف معیار، جداول نمودارها) و آمار استنباطی از روش تحلیل کواریانس استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که بین شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس‌های مجازی توسط معلم با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی خوی رابطه وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: شیوه‌های تدریس، مدیریت کلاس‌های مجازی، سرزندگی، پیشرفت تحصیلی.

^۱ . استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران - gmohamadyari@yahoo.com

^۲ . نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش، گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، خوی، ایران - dorosti.zib30@gmail.com

مقدمه

آموزش و پرورش یکی از نهادهای آموزشی است که باعث رشد و خودشکوفایی جامعه می‌شود؛ بنابراین سیستم آموزشی باید به گونه ای برنامه ریزی شود که عملکرد و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ارتقاء یابد. مطالعات در زمینه سرزندگی تحصیلی و سبک مدیریت کلاس معلمان از عوامل پیشرفت تحصیلی در آموزش و پرورش در مرحله آغازین قرار دارد، پس شناسایی عواملی که پیشرفت تحصیلی را در دانش آموزان افزایش می دهد باید یکی از محورهای پژوهش قرار گیرد.

تاریخچه مطالعات نشان می‌دهد روش‌های تدریس در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر است، وظیفه معلمان در فرآیند تدریس تنها انتقال واقعیت‌های علمی به دانش آموزان نیست بلکه باید موقعیت و شرایط مطلوب یادگیری را فراهم نمایند و چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به شاگردان بیاموزند. یعنی کار معلم نه تنها انتقال دانش، بلکه پرورش توان تفکر منطقی و پرورش شخصیت سالم است و معلمان موفق برای شاگردان خود تنها عرضه کننده مطالب تخصصی نمی باشند بلکه شاگردان خود مطالب شناختی و اجتماعی و نحوه استفاده مؤثر از آنها را می آموزند، در آموزش و پرورش نقش نیروی انسانی به خصوص معلم از مهمترین عوامل مؤثر در رشد و توسعه کیفی و محتوایی تربیت به شمار می‌آید(محمدی، ۱۳۹۷).

شیوه‌های تدریس معلمان به عنوان عامل تعیین کننده در موفقیت دانش آموزان باید از نزدیک مورد بررسی قرار گیرد. اعتقاد ما این است که کمک به معلمان برای پیاده‌سازی و بهبود شیوه‌های مرتبط با اثربخشی بالاتر می‌تواند موجب بهبود در دستاوردهای و پیشرفت‌های بیشتر دانش آموزان شود؛ چراکه هر دو ساختار، یعنی شیوه‌های تدریس مدیریت کلاس مجازی معلمان، با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموز ارتباط دارد(بالحیزاده و شکوری، ۲۰۱۶).

روش‌های تدریس به منزله روشنایی‌های متفاوتی هستند که هر کدام بردشان تا شعاع خاص را در بر می‌گیرند. البته باید اذعان نمود که هر یک از روشنایی‌های فوق در ارتباط با موقعیت‌های مختلف از روش‌های نوین تدریس کارایی ویژه ای برخوردار هستند، به عبارت دیگر هر یک در جای خویش مثمرتر هستند(محمدی، ۱۳۹۷).

با توجه به مطالب ذکر شده اگر معلم از اصول تعلیم و تربیت شناخت دقیق و علمی داشته باشد، قویتر و دقیق‌تر می‌تواند در ایجاد وضعیت مطلوب یادگیری فعالیت نماید. پس می‌توان اذعان کرد که اساسی‌ترین عامل برای ایجاد موقعیت مطلوب در تحقق اهداف آموزشی، معلم است. اوست که می‌تواند بهترین موقعیت را با توجه به توانایی‌های خود در تدریس به محیطی جذاب و فعال تبدیل نماید. اطلاعات معلم و کل شخصیت معلم در ایجاد شرایط یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموز تاثیر می‌گذارد.

پیشرفت تحصیلی به توانایی آموخته شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی اطلاق می‌شود که به وسیله آزمون‌های فراگیری استاندارد شده یا آزمون‌های معلم ساخته اندازه‌گیری می‌شود. به طور کلی این اصطلاح به معنای مقدار یادگیری آموزشی فرد است، به طوریکه بتوان آنها را در مقوله کلی عوامل مربوط به تفاوت‌های فردی و عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزشی پرورش مورد مطالعه قرار گرفت(دلبرناصر و حسینی نسب، ۱۳۹۴).

یکی از عوامل مؤثر دیگر در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می‌تواند سرزندگی تحصیلی^۳ است. سرزندگی تحصیلی، توانایی و استعدادی که است موجب سازگاری افراد در برابر موانع، سختی‌ها و فشارها در حیطه تحصیلی می‌شود(مرادی و چراغی، ۱۳۹۳). سرزندگی تحصیلی به عنوان

³ . Academic buoyancy

یکی از مؤلفه‌های بهزیستی و شاخص معنی‌دار سلامت ذهنی در بسیاری از نظام‌های پژوهشی مطرح است (دیوژن^۴ و همکاران، ۲۰۱۱؛ سلبرگ، هاپمینز، اومیندسن و هالواری؛ ۲۰۱۲). مارتین و مارش (۲۰۰۸) سرزندگی تحصیلی را به توانایی موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان در برخورد با چالش‌های تحصیلی که در مسیر زندگی تحصیلی معمول هستند، تعریف می‌کنند. در واقع، سرزندگی تحصیلی به پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانعی که در عرصه‌ی مداوم و جاری تحصیلی، تجربه می‌شود؛ اشاره دارد (پوتواین، کانرز، سیمز و داگلاس_آزبورن؛ ۲۰۱۱). از آنجا که سرزندگی تحصیلی، عملکرد تحصیلی را در چارچوب زمینه روانشناسی مثبت منعکس می‌کند یکی از شاخص‌های مهم بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت‌آمیز فرد است (پورعبدل، صبحی قراملکی و عباسی، ۱۳۹۴).

سرزندگی تحصیلی یکی از شاخص‌های مهمی است که بر تربیت و یادگیری ثمربخش و موفقیت‌آمیز فرد تأثیر می‌گذارد و در آنجا لیاقت‌ها و توانایی‌ها به بار می‌نشینند و پیشرفت‌های علمی حاصل می‌شود (میکاییلی، افروز و قلیزاده، ۱۳۹۱). میلر، کانلی و مگیور (۲۰۱۳) نشان دادند که بین سرزندگی تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان صرفنظر از سن، جنس و وضعیت اقتصادی آنها رابطه بسیار نیرومندی وجود دارد.

در مجموع با توجه به نتایج تحقیقات انجام شده، چنین استنباط می‌شود که متغیرهای شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس مجازی با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌توانند نقش به‌سزایی داشته باشند، با توجه به اینکه تاکنون پژوهش داخلی در زمینه پیش‌بینی سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان براساس این دو متغیر صورت نگرفته است؛ استفاده از نتایج پژوهش در بهبود پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان از ضرورت‌های مهم این مطالعه می‌تواند باشد. بنابراین توجه به متغیرهایی که پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان این شهرستان را تبیین کند از اهمیت این پژوهش است؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه‌های شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس‌های مجازی توسط معلم با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره ابتدایی است.

۲. مبانی نظری

۲-۱. تدریس

اصطلاح تدریس، اگر چه در متون علوم تربیتی مفهومی آشنا به نظر می‌رسد، اکثر معلمان و مجریان برنامه‌های درسی با معنی و ماهیت درست آن آشنایی دارند. برداشت‌های مختلف معلمان از مفهوم تدریس می‌تواند در نگرش آنان نسبت به دانش‌آموزان و نحوه‌ی کار کردن با آنها تأثیر مثبت یا منفی بر جای گذارد (شعبانی، ۱۳۹۰).

تدریس عبارت است از تعامل یا رفتار متقابل معلم و شاگرد، بر اساس طراحی منظم و هدفدار معلم، برای ایجاد تغییر در رفتار شاگرد. تدریس همان فعالیت دو جانبه یا کنش متقابل بین فرا دهنده و فراگیر با هدف یادگیری است، که مشخص می‌کند مجموعه‌ی اعمال سنجیده‌ی منطقی و پیوسته که معلم به منظور ارائه درس انجام می‌دهد، فرآیند تدریس نامیده می‌شود (محمدی، ۱۳۹۷).

4 . Duijn

5 . Solberg , Hopkins , Ommundsen & Halvari

6 .Martin & Marsh

7 . Putwain, Connors, Symes & Douglas-Osborn

8 . Miller, Connolly & Maguire

۲-۲. روش تدریس

یکی از مراحل مهم طراحی آموزشی، در برنامه درسی، موضوع روش های یاددهی، یادگیری و انتخاب روش تدریس است. معلم بعد از انتخاب محتوی و قبل از تعیین وسیله، باید خط مشی، روش مناسب تدریس و برنامه های مدون و از پیش تعیین شده را برای ارائه درس و رسیدن به اهداف مورد نظر خود را انتخاب کند؛ در واقع می توان گفت به مجموعه تدابیر منظمی که برای رسیدن به هدف، با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می شود "روش تدریس" گویند (محمدی، ۱۳۹۷).

۲-۳. انواع شیوه های تدریس

۱. روش های سنتی:

در این روش فراگیر موجودی انفعالی است و معلم به عنوان انتقال دهنده ی اطلاعات، مسئولیت اصلی آموزش را بر عهده دارد. او تلاش می کند ذهن فراگیران را با انبوهی از مفاهیم، اصول و اصطلاحات درس ها انباشته سازد و به این ترتیب رفتار آنها را نسبت به قبل تغییر دهد. در این نوع روش تدریس، برنامه ی درسی غیر قابل انعطاف است و معلم و فراگیر به اجبار از محتوای مشخصی استفاده می کنند. معلم تصور می کند که عامل اصلی تدریس، خود اوست و به عنوان گنجینه ی معلومات در برابر فراگیران ظاهر می شود. شاید به همین دلیل، به این گونه الگوها و روش ها، روش های معلم محور نیز می گویند.

۲. روش های نوین:

در این الگو فراگیر و علایق و توانمندی های او در مرکز توجه قرار دارد و معلم تلاش می کند تا توانایی فراگیران را تقویت کند. معلم هنگام تدریس از وسایل و امکانات آموزشی زیادی استفاده می کند و یادگیری مؤثر را از طریق تمرین ها و فعالیت های متنوع به عهده ی فراگیران می گذارد و آنان را در تحقق اهداف و یادگیری مفاهیم درس دخالت می دهد. معلم، راهنما و هدایت کننده ای است که پا به پای فراگیر مسیر آموزشی را طی می کند و به او کمک می کند تا درس را به طور عمیق و از روی علاقه یاد بگیرد (محمدی، ۱۳۹۷).

۲-۴. آموزش به وسیله رایانه

فناوری های الکترونیکی جزء لاینفک روش های یادگیری براساس دیدگاه ساخت گرایمی می باشد و به عنوان عامل مهم تحولات در کلاس درسی که حناتی ترین محل تغییر و تحول است، انجام وظیفه می کند. این روش به مانند آموزش برنامه ای است با این تفاوت که پیشرفت در مطالعه در کنترل ماشین است و فقط زمانی که شاگرد در یک مرحله از آموزش موفق شد، اجازه پیشرفت و ریاضت مطالب تازه به او داده می شود. نامیده می شوند. ماشین های آموزشی وسایلی هستند ماشین آموزش، کامپیوترهای مورد استفاده در آموزش که آموزش را به طریق منظم عرضه می کنند و موجب فعالیت کارآموز و بازخورد فوری و آموزش انفرادی می شوند (محمدی، ۱۳۹۷).

تدریس یکی ابزارهای مهم یادگیری است که با به کارگیری روش های نوین تدریس می توان یادگیری را تسهیل نمود. البته هیچ یک از روش های تدریس فی نفسه خوب یا بد نیستند، بلکه نحوه و شرایط استفاده از آنهاست که باعث قوت یا ضعف شان می شود. لذا معلم باید با توجه به هدف های آموزشی، محتوای تدریس، نیازها و علایق دانش آموزان، امکانات موجود (زمان، فضا، وسایل و...)، تراکم دانش آموزی و... مناسب

ترین شیوه را برای یک تدریس مطلوب انتخاب کند. رایانه نوعی ابزار عملی برای دانش آموز و معلم است که هماهنگ با راهبردهای متعدد آموزش و یادگیری می‌توانند از آن استفاده کنند (ذوفن، ۱۳۸۶).

آموزش به کمک رایانه، به موقعیت‌های آموزشی یا یادگیری اطلاق می‌شود که در آن معلم مسئولیت اصلی و تدارک فعالیت‌های یادگیری و کنترل آن را که از طریق ارتبای مستقیم دانش آموز با رایانه صورت می‌گیرد را بر عهده دارد. رایانه‌های مورد استفاده در آموزش ماشین آموزشی نامیده می‌شوند. در تدریس به وسیله رایانه، پیشرفت در مطالعه، در کنترل ماشین است و ماشین آموزشی زمانی اجازه پیشرفت به دانش آموز را می‌دهد که موفق به یادگیری در آن مرحله شده باشد. بنابراین ماشین‌های آموزشی رایانه‌هایی هستند که مطالب آموزشی در آنها برنامه‌ریزی شده و فراگیر با استفاده از این ماشین‌ها مطالب آموزشی را دریافت می‌کند و فرا می‌گیرد (شعبانی، ۱۳۹۰).

۲-۵. سرزندگی

سرزندگی آموزشی سازهای است که از درون روان شناسی مثبت برخاسته (مارتین، ۲۰۱۴) و به این واقعیت اشاره دارد که آن می‌تواند دانش آموزان را توانا کند تا به صورت موفقیت آمیزی با موانع و چالش‌های تحصیلی مانند نمرات ضعیف، فشار امتحان، تکالیف سخت و دشواری که در طول تحصیل و مدرسه رخ می‌دهد به مقابله برخیزند. سرزندگی تحصیلی به پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانعی که در عرصه‌ی مداوم و جاری تحصیلی، تجربه می‌شوند؛ اشاره دارد. یکی از مهمترین نظریه‌هایی که مفهوم سرزندگی تحصیلی را به خوبی نشان می‌دهد، نظریه مارتین و مارش (۲۰۰۸) است. مارتین و مارش (۲۰۰۸) تصریح کردند که سوالات چالشبرانگیزی وجود دارند که در زمینه تحصیلی نیاز به توجه دارند.

۲-۶. فرضیه های تحقیق

۱. بررسی رابطه شیوه تدریس با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی
۲. بررسی رابطه شیوه تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی
۳. بررسی رابطه مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی
۴. بررسی رابطه مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی.

۳. روش تحقیق

نوع پژوهش حاضر بر اساس اهداف، از نوع کاربردی است و با توجه به این که گزینش نمونه‌ها کاملاً تصادفی نبوده است، این پژوهش حاضر شبه تجربی از نوع پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل است.

جامعه آماری پژوهش، دانش آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهرستان خوی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ است که تعداد آنها ۳۷۰ نفر از دانش آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهرستان خوی می‌باشد.

برای انتخاب نمونه آماری از میان دانش آموزان دختر دوره دوم ابتدایی شهرستان خوی در ۱۳۹۹-۱۴۰۰ از نمونه‌گیری در دسترس استفاده شده است. چون این پژوهش در کلاسهای طبیعی صورت گرفته است و امکان انتخاب آزمودنی‌ها و انتساب آنها در گروه‌های آزمایش و کنترل وجود نداشت لذا دو کلاس پایه ششم ابتدایی انتخاب گردید و یک کلاس به عنوان گروه آزمایشی در معرض متغیر مستقل قرار گرفت. به این

منظور ۵۰ نفر از دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی از طریق نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شده و به طور تصادفی به دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند (۲۵ نفر گروه آزمایش و ۲۵ نفر گروه کنترل).

پرسشنامه مدیریت کلاس: برای سنجش متغیرها از پرسشنامه سبک مدیریت کلاس یولفگانگ و گلیکمن ۱۹۸۶، پرسشنامه ارزیابی میزان کیفیت آموزش اساتید و معلمان رحیمی ۱۳۸۹ استفاده می‌شود.

پرسشنامه سرزندگی تحصیلی: از پرسشنامه سرزندگی تحصیلی دهقانیزاده و حسین چاری (۱۳۹۱) بر مبنای مدل سرزندگی تحصیلی مارتین و مارش ۲۰۰۶ استفاده شد. نمره‌گذاری آن بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای کاملاً مخالفم (۱)، مخالفم (۲)، نظری ندارم (۳)، موافقم (۴)، و کاملاً موافقم (۵)، است. ضریب آلفای کرونباخ این ۰/۸۰ گزارش شده است.

پیشرفت تحصیلی: در پژوهش حاضر برای بررسی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از نمره‌های سه ماهه پاییز دانش آموزان دختر دوره دوم ابتدایی در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ استفاده شده است.

در این پژوهش از روش‌های اماری توصیفی (میانگین، انحراف معیار، جداول و نمودارها) و آمار استنباطی از روش تحلیل کواریانس استفاده شده است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

در جدول ۴-۱ آماره‌های توصیفی هر یک از متغیرهای تحقیق را اعم از میانگین، انحراف معیار، ماکزیمم، مینیمم قابل بررسی می‌باشد.

جدول ۴-۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

		تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
شیوه‌های تدریس - پیش از موزن	کنترل	۲۵	۳/۴۱	۰/۵۹۸	۱/۹۵	۴/۳۰
	آزمایش	۲۵	۳/۰۶	۱/۰۷	۱	۴/۶۷
شیوه‌های تدریس - پس از موزن	کنترل	۲۵	۳/۳۲	۰/۵۶۳	۲/۱۰	۴/۶۵
	آزمایش	۲۵	۳/۸۳	۰/۵۲۰	۲/۵۹	۴/۶۵
مدیریت کلاس مجازی - پیش از موزن	کنترل	۲۵	۲/۹۱	۰/۷۸۵	۲	۴/۲۰
	آزمایش	۲۵	۳/۵۶	۰/۹۵۱	۱	۵
مدیریت کلاس مجازی - پس از موزن	کنترل	۲۵	۳/۳۱	۰/۵۳۲	۲	۴/۶۶
	آزمایش	۲۵	۳/۸۱	۰/۵۱۱	۲/۵۹	۴/۶۵
سرزندگی - پیش از موزن	کنترل	۲۵	۳/۳۱	۰/۵۵۵	۱/۹۵	۴/۳۰
	آزمایش	۲۵	۳/۲۴	۱/۰۰	۱	۴/۶۷
سرزندگی - پس از موزن	کنترل	۲۵	۳/۳۰	۰/۵۶۳	۲	۵
	آزمایش	۲۵	۳/۹۷	۰/۵۸۳	۰/۵۳	۵
پیشرفت تحصیلی - پیش از موزن	کنترل	۲۵	۳/۳۰	۰/۵۶۵	۱/۹۵	۴/۳۰
	آزمایش	۲۵	۳/۳۸	۱/۰۷	۱	۵

پیشرفت تحصیلی - پس از موزن	کنترل	۲۵	۳/۲۵	۰/۸۱۸	۱/۳۳	۵
	ازمایش	۲۵	۴/۰۸	۰/۸۲۸	۱/۵۰	۵

با توجه به جدول بالا مقادیر توصیفی هر یک از متغیرهای تحقیق در دو گروه کنترل و آزمایش در پیش از موزن و پس از موزن بررسی شده اند.

آماره استنباطی

بررسی وضعیت توزیع متغیرها

در این بخش از تحقیق لازم است تا وضعیت نرمال بودن توزیع متغیرها مشخص شود. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف تک نمونه‌ای به مقایسه تابع توزیع تجمعی مشاهده شده با تابع توزیع تجمعی مورد انتظار در یک متغیر تریبی می‌پردازد. چنانچه داده‌ها دارای توزیع نرمال باشند می‌توان از آمار پارامتریک استفاده نمود و چنانچه داده‌ها دارای توزیع نرمال نباشند می‌توان از آمار ناپارامتریک استفاده نمود. برای انجام این آزمون فرض‌های آماری زیر مطرح شده اند:

H_0 : داده‌ها دارای توزیع نرمال هستند.

H_1 : داده‌ها دارای توزیع نرمال نیستند.

چنانچه سطح معناداری متغیرهای تحقیق (Sig) بزرگتر از ۰,۰۵ باشد، فرض صفر تأیید و ادعای نرمال بودن توزیع متغیرهای تحقیق پذیرفته می‌شود.

جدول ۴-۲: سطوح معنی‌داری آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای متغیرهای تحقیق

نتیجه (نرمال/غیرنرمال بودن توزیع)	p- مقدار	آماره کلموگروف اسمیرنوف	تعداد داده‌ها	گروه	متغیرها
نرمال	۰/۰۶۵	۰/۱۸۵	۲۵	کنترل	شیوه‌های تدریس - پیش از موزن
نرمال	۰/۰۵۸	۰/۱۱۸	۲۵	ازمایش	
نرمال	۰/۰۸۵	۰/۱۶۳	۲۵	کنترل	شیوه‌های تدریس - پس از موزن
نرمال	۰/۰۸۰	۰/۱۶۴	۲۵	ازمایش	
نرمال	۰/۱۰۱	۰/۱۳۷	۲۵	کنترل	مدیریت کلاس مجازی - پیش از موزن
نرمال	۰/۰۵۷	۰/۱۸۵	۲۵	ازمایش	
نرمال	۰/۲۰۰	۰/۰۹۵	۲۵	کنترل	مدیریت کلاس مجازی - پس از موزن
نرمال	۰/۲۰۰	۰/۱۳۸	۲۵	ازمایش	
نرمال	۰/۲۰۰	۰/۱۰۷	۲۵	کنترل	سرزندگی - پیش از موزن
نرمال	۰/۵۸	۰/۱۸۵	۲۵	ازمایش	
نرمال	۰/۲۰۰	۰/۰۹۵	۲۵	کنترل	سرزندگی - پس از موزن
نرمال	۰/۰۹۲	۰/۱۸۹	۲۵	ازمایش	

پیشرفت تحصیلی - پیش آزمون	کنترل	۲۵	۰/۱۱۳	۰/۲۰۰	نرمال
	آزمایش	۲۵	۰/۱۲۰	۰/۰۹۱	نرمال
پیشرفت تحصیلی - پس آزمون	کنترل	۲۵	۰/۱۸۹	۰/۰۵۴	نرمال
	آزمایش	۲۵	۰/۱۶۳	۰/۰۸۱	نرمال

با توجه به جدول ۴-۲، سطوح معنی داری همه متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ است. لذا متغیرهای تحقیق دارای توزیع نرمال هستند و برای اثبات فرضیات تحقیق می توان از آزمون های پارامتریک استفاده کرد.

۴-۲. آزمون فرضیه های تحقیق

آزمون فرضیه اول: شیوه تدریس با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی ارتباط دارد.

برای بررسی شیوه تدریس با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی از آزمون کواریانس یک راهه استفاده شده است.
جدول ۴-۳: آزمون پیش شرط کواریانس

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
پیش آزمون	۰/۶۲۹	۱	۰/۶۲۹	۰/۹۴۱	۰/۳۳۷
گروه * پیش آزمون	۰/۶۲۵	۱	۰/۶۲۵	۰/۹۳۶	۰/۳۳۸
خطا	۳۰/۷۳۰	۴۶	۶۶۸		

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۳، با توجه به نتایج بدست آمده از پیش شرط آزمون کواریانس سطح معنی بدست آمده ۰/۳۳۸ می باشد که شرط اصلی برای آزمون کواریانس است که باید بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، به عبارت دیگر تعامل بین متغیر مستقل و متغیر کواریانس معنی دار نیست، در نتیجه فرض همگنی شیب رگرسیونی رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۴: آزمون لوین برای مقایسه برابری واریانس ها

مقدار F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
۱/۱۲۲	۱	۴۸	۰/۲۹۵

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۴، سطح معنی داری بدست آمده از آزمون لوین برای بررسی برابری واریانس‌ها ۰/۲۹۵ است که بزرگتر از ۰/۰۵ بوده، بنابراین همگنی واریانس‌ها رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۵: آزمون کواریانس ارتباط شیوه تدریس با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجذور ای تا
پیش آزمون	۰/۹۵۶	۱	۰/۹۵۶	۱/۴۳۳	۰/۰۰۰	۰/۰۳۰
گروه	۵/۶۳۷	۲	۵/۶۳۷	۸/۴۵۰	۰/۰۰۶	
خطا	۳۱/۳۵۵	۴۷	۰/۶۶۷			

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۵ در اولین سطر این جدول، Corrected model قرار دارد که برآورد مجموع مربعات خطا را بدون در نظر گرفتن مقدار عرض از مبدا (μ) نشان می‌دهد. که با کوچک بودن مقدار سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ مدل مناسبی حاصل شده است. همچنین بر اساس سطح معنی داری بدست آمده که کمتر از ۰/۰۵ می باشد، بین شیوه تدریس با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی متغیر رابطه خطی برقرار است، به این معنی که با افزایش یکی، دیگری نیز افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، مقدار اثر (Effect Size) برای هر یک از این متغیرها نیز در ستون Partial Eta Squared در مدل تحلیل کواریانس دیده می‌شود. هر چه مقدار این ستون برای هر یک از سطرها بیشتر باشد، تاثیر آن روی متغیر وابسته بیشتر است. مقدار «اتای جزئی مربع» (Partial Eta Squared) به صورت تقسیم تغییرات آن عامل به کل تغییرات حاصل می‌شود. بنابراین شیوه تدریس بر سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی تاثیر دارد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده عرض از مبدا (Intercept) برای مدل رگرسیونی برابر با ۱۱/۱۶۷ است به این معنی که اگر مقدار متغیر عامل را در نظر نگرفته باشیم، با افزایش هر واحد شیوه تدریس مقدار ۱۱/۱۶۷ واحد سرزندگی دانش آموزان دختر ابتدایی شهرستان خوی افزایش می‌یابد.

آزمون فرضیه دوم: شیوه تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی ارتباط دارد.

برای بررسی شیوه تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی از آزمون کواریانس یک راهه استفاده شده است. جدول ۴-۶: آزمون پیش شرط کواریانس

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
پیش آزمون	۶۶۸/۴۷۰	۱	۶۸۸/۴۷۰	۱۵۳۱/۲۴۳	۰/۰۰۰
گروه * پیش آزمون	۱/۲۶۹	۱	۱/۲۶۹	۱/۸۲۲	۱/۰۰۰
خطا	۲۱/۵۸۲	۴۸	۰/۴۵		

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۶، با توجه به نتایج بدست آمده از پیش شرط آزمون کواریانس سطح معنی بدست آمده ۰/۱۰۰ می باشد که شرط اصلی برای آزمون کواریانس است که باید بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، به عبارت دیگر تعامل بین متغیر مستقل و متغیر کواریانس معنی دار نیست، در نتیجه فرض همگنی شیب رگرسیونی رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۷: آزمون لوین برای مقایسه برابری واریانس ها

سطح معناداری	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	مقدار F
۰/۷۵۹	۴۸	۱	۰/۰۹۵

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۷، سطح معنی داری بدست آمده از آزمون لوین برای بررسی برابری واریانس ها ۰/۷۵۹ است که بزرگتر از ۰/۰۵ بوده، بنابراین همگنی واریانس ها رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۸: آزمون کواریانس شیوه تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجذور ایبا
پیش آزمون	۴۲/۳۴۱	۱	۴۲/۳۴۱	۹۲/۲۱۰	۰۰۰٫۰	۰/۶۶۲
گروه	۱/۲۴۱	۱	۱/۲۴۱	۲/۷۰۳	۰۰۴	
خطا	۱۲۱/۵۸۱	۴۷	۰/۴۵۶			

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۸ در اولین سطر این جدول، Corrected model قرار دارد که برآورد مجموع مربعات خطا را بدون در نظر گرفتن مقدار عرض از مبدا (μ) نشان می‌دهد. که با کوچک بودن مقدار سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ مدل مناسبی حاصل شده است. همچنین بر اساس سطح معنی داری بدست آمده که کمتر از ۰/۰۵ می باشد، بین شیوه تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی متغیر رابطه خطی برقرار است، به این معنی که با افزایش یکی، دیگری نیز افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، مقدار اثر (Effect Size) برای هر یک از این متغیرها نیز در ستون Partial Eta Squared در مدل تحلیل کواریانس دیده می‌شود. هر چه مقدار این ستون برای هر یک از سطرها بیشتر باشد، تاثیر آن روی متغیر وابسته بیشتر است. مقدار «اتای جزئی مربع» (Partial Eta Squared) به صورت تقسیم تغییرات آن عامل به کل تغییرات حاصل می‌شود. بنابراین شیوه تدریس با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی تاثیر دارد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده عرض از مبدا (Intercept) برای مدل رگرسیونی برابر با ۴۲/۳۴۱ است به این معنی که اگر مقدار متغیر عامل را در نظر نگرفته باشیم، با افزایش هر واحد شیوه تدریس مقدار ۴۲/۳۴۱ واحد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر پایه ابتدایی شهرستان خوی افزایش می‌یابد.

آزمون فرضیه سوم: مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی ارتباط دارد.

برای بررسی مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی از آزمون کواریانس یک راهه استفاده شده است.

جدول ۴-۹: آزمون پیش شرط کواریانس

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری
پیش آزمون	۰/۴۰۰۰	۱	۰/۴۰۰	۰/۸۸۷	۰/۳۵۱

۰/۵۶۷	۰/۳۳۲	۰/۱۵۰	۱	۰/۱۵۰	گروه * پیش آزمون
		۰/۴۵۰	۴۶	۲۰/۷۱۸	خطا

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۹، با توجه به نتایج بدست آمده از پیش شرط آزمون کواریانس سطح معنی بدست آمده ۰/۵۶۷ می باشد که شرط اصلی برای آزمون کواریانس است که باید بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، به عبارت دیگر تعامل بین متغیر مستقل و متغیر کواریانس معنی دار نیست، در نتیجه فرض همگنی شیب رگرسیونی رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۱۰: آزمون لوین برای مقایسه برابری واریانس ها

سطح معناداری	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	مقدار F
۰/۱۲۵	۴۸	۱	۱/۳۳۱

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۱۰، سطح معنی داری بدست آمده از آزمون لوین برای بررسی برابری واریانس ها ۰/۱۲۵ است که بزرگتر از ۰/۰۵ بوده، بنابراین همگنی واریانس ها رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۱۱: آزمون کواریانس ارتباط مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجذور ایتا
پیش آزمون	۳۳/۱۴۶	۱	۳۳/۲۴۶	۷۴/۸۸	۰/۰۰۰	۰/۶۱۴
گروه	۰/۸۳۶	۱	۶/۸۳۶	۱۵/۳۹۶	۰/۰۰۰	
خطا	۲۰/۸۶۸	۴۷	۰/۴۴۴			

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۱۱ در اولین سطر این جدول، Corrected model قرار دارد که برآورد مجموع مربعات خطا را بدون در نظر گرفتن مقدار عرض از مبدا (μ) نشان می دهد. که با کوچک بودن مقدار سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ مدل مناسبی

حاصل شده است. همچنین بر اساس سطح معنی داری بدست آمده که کمتر از ۰/۰۵ می باشد، بین مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی متغیر رابطه خطی برقرار است، به این معنی که با افزایش یکی، دیگری نیز افزایش می یابد. از سوی دیگر، مقدار اثر (Effect Size) برای هر یک از این متغیرها نیز در ستون Partial Eta Squared در مدل تحلیل کواریانس دیده می شود. هر چه مقدار این ستون برای هر یک از سطرها بیشتر باشد، تاثیر آن روی متغیر وابسته بیشتر است. مقدار «اتای جزئی مربع» (Partial Eta Squared) به صورت تقسیم تغییرات آن عامل به کل تغییرات حاصل می شود. بنابراین مدیریت کلاس مجازی توسط معلم بر سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی تاثیر دارد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده عرض از مبدا (Intercept) برای مدل رگرسیونی برابر با ۳۳/۲۴۶ است به این معنی که اگر مقدار متغیر عامل را در نظر نگرفته باشیم، با افزایش هر واحد مدیریت کلاس مجازی توسط معلم مقدار ۳۳/۲۴۶ واحد سرزندگی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی افزایش می یابد.

آزمون فرضیه چهارم: مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی ارتباط دارد.

برای بررسی مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی از آزمون کواریانس یک راهه استفاده شده است.

جدول ۴-۱۲: آزمون پیش شرط کواریانس

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	مقدار F	سطح معنی داری
پیش آزمون	۰/۰۴۹	۱	۰/۰۴۹	۰/۱۶۸	۰/۷۸۶
گروه * پیش آزمون	۰/۳۴۱	۱	۰/۳۴۱	۱/۱۶۵	۰/۲۸۶
خطا	۱۳/۴۵۸	۴۶	۰/۲۹۳		

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۱۲، با توجه به نتایج بدست آمده از پیش شرط آزمون کواریانس سطح معنی بدست آمده ۰/۲۸۶ می باشد که شرط اصلی برای آزمون کواریانس است که باید بزرگتر از ۰/۰۵ باشد، به عبارت دیگر تعامل بین متغیر مستقل و متغیر کواریانس معنی دار نیست، در نتیجه فرض همگنی شیب رگرسیونی رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۱۳: آزمون لوین برای مقایسه برابری واریانس ها

سطح معناداری	درجه آزادی ۲	درجه آزادی ۱	مقدار F
۰/۵۰۶	۴۸	۱	۰/۴۵۰

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۱۳، سطح معنی داری بدست آمده از آزمون لوین برای بررسی برابری واریانس ها ۰/۵۰۶ است که بزرگتر از ۰/۰۵ بوده، بنابراین همگنی واریانس ها رعایت شده است.

جدول شماره ۴-۱۴ آزمون کواریانس ارتباط مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی داری	مجذورات ایما
پیش آزمون	۳۷/۴۶۰	۱	۳۷/۴۶	۱۲۷/۵۹	۰/۰۰۰	۰/۷۳۱
گروه	۲/۳۱۶	۱	۲/۳۱۵	۷/۸۸۵	۰/۰۰۷	
خطا	۱۳/۷۹۹	۴۷	۰/۲۹۴			

با توجه به نتایج بدست آمده از جدول شماره ۴-۱۴ در اولین سطر این جدول، Corrected model قرار دارد که برآورد مجموع مربعات خطا را بدون در نظر گرفتن مقدار عرض از مبدا (μ) نشان می‌دهد. که با کوچک بودن مقدار سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ مدل مناسبی حاصل شده است. همچنین بر اساس سطح معنی داری بدست آمده که کمتر از ۰/۰۵ می باشد، بین مدیریت کلاس مجازی توسط معلم با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی متغیر رابطه خطی برقرار است، به این معنی که با افزایش یکی، دیگری نیز افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، مقدار اثر (Effect Size) برای هر یک از این متغیرها نیز در ستون Partial Eta Squared در مدل تحلیل کواریانس دیده می‌شود. هر چه مقدار این ستون برای هر یک از سطرها بیشتر باشد، تاثیر آن روی متغیر وابسته بیشتر است. مقدار «اتای جزئی مربع» (Partial Eta Squared) به صورت تقسیم تغییرات آن عامل به کل تغییرات حاصل می‌شود. بنابراین مدیریت کلاس مجازی توسط معلم بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی تاثیر دارد. همچنین بر اساس نتایج بدست آمده عرض از مبدا (Intercept) برای مدل رگرسیونی برابر با ۳۷/۴۶۰ است به این معنی که اگر مقدار متغیر عامل را در نظر نگرفته باشیم، با افزایش هر واحد مدیریت کلاس مجازی توسط معلم مقدار ۳۷/۴۶۰ واحد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان خوی افزایش می‌یابد.

۵. نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه‌های شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس‌های مجازی توسط معلم با سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی بود. نتایج تحقیق بیان کننده این مطلب است که دانش آموزان دختر شهرستان خوی دارای سرزندگی تحصیلی، انگیزه پیشرفت تحصیلی بیشتری هستند. یافته‌ها نشان داد روش‌های تدریس و مدیریت کلاس مجازی باعث افزایش معنادار سرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شد. این یافته‌های حاکی از آن است که روش‌های تدریس و مدیریت کلاس مجازی باعث برسرزندگی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد. نتایج این تحقیق با تحقیقات پورعبدل و همکاران (۱۳۹۴)؛ مارتین (۲۰۱۴)؛ میلر (۲۰۱۳)؛ سلبرگ (۲۰۱۳)؛ همسو می‌باشد.

بنابراین می‌توان گفت که، نظام آموزش و پرورش را زمانی می‌توان کارآمد و موفق دانست که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی را در پی داشته باشد. بنابراین یکی از نگرانی‌های نظام آموزش و پرورش و اولیای دانش آموزان عملکرد تحصیلی آنان و

تدارک راهکارهایی برای بهبود عملکرد آنها می‌باشد. پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های آموزش ضمن خدمت، دوره‌های آموزشی ویژه‌ای برای آشنایی با شیوه‌های تدریس و مدیریت کلاس‌های مجازی برای معلمان دوره ابتدایی برگزار گردد. پیشنهاد می‌گردد سازمان آموزش و پرورش از مدرسین کار آزموده به منظور آموزش روشهای نوین تدریس به معلمان استفاده نماید.

با توجه به تفاوت‌های فردی معلمان در زمینه آگاهی از اصول تعلیم و تربیت و توجه به این امر، پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان آموزش ضمن خدمت معلمان براساس مطالعات و نیازسنجی دقیق به برگزاری کارگاه‌های آموزشی مورد نیاز معلمان در این مورد اقدام نمایند. با توجه به تغییر و تحولات سریع در جهان، برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌ها از انعطاف‌پذیری لازم برخوردار باشند تا هنگام تحولات مداوم تا معلمان براس اهداف آموزش و پرورش پیش روند و روش‌های تدریس به روزی داشته باشند. پیشنهاد می‌گردد در جذب و استخدام معلمان به مهارت، تخصص، آگاهی، رشته تحصیلی و علاقه آنان به طور جد توجه گردد. پیشنهاد می‌شود که در مدارس دانش آموزان را با سرزندگی تحصیلی بر آشنا نموده و راهکارهایی جهت افزایش خودمدریتی و سرزندگی تحصیلی به آنها توصیه شود. مهمترین محدودیت این پژوهش جامعه آماری نسبتا کوچک آن است و ممکن است پژوهش در یک جامعه آماری بزرگتر نتایج متفاوتی به دنبال داشته باشد. بنابراین تعمیم نتایج آن به جوامع آماری دیگر باید با احتیاط صورت پذیرد. این پژوهش می‌توانست هم به صورت کمی و کیفی (ترکیبی) انجام شود، اما به دلیل نبود شرایط مصاحبه این امکان در پژوهش حاضر مهیا نبود و یکی از موانع و محدودیت‌های پژوهش این مورد بود. محدودیت دیگر این پژوهش را می‌توان عدم آشنایی یا آشنایی ناقص معلمان با مدیریت کلاس مجازی را نام برد که محقق تلاش کرد با توضیحات کافی توسط یکی از متخصصان آموزشی این محدودیت را تا جایی که ممکن است کنترل کند. پیشنهاد می‌شود که محققان در پژوهش‌های بعدی نمونه‌های مورد مطالعه را از شهرها و فرهنگ‌های دیگر انتخاب کنند و با نتایج این پژوهش مقایسه کنند. تحقیقات مشابهی در مقاطع تحصیلی متفاوت صورت گیرد و مقایسه‌ای بین سال‌های مختلف صورت گیرد. در پژوهش‌های آینده از طرح‌های ترکیبی (کیفی و کمی)، حجم نمونه بالاتر و روش‌های پیچیده‌تر آماری که امکان تحلیل و نتیجه‌گیری بهتر را فراهم می‌کنند، استفاده شود.

منابع

- پورعبدل، سعید؛ صبحی قراملکی، ناصر؛ عباسی، مسلم. (۱۳۹۴). مقایسه اهمال کاری تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در دانش آموزان با و بدون اختلال یادگیری خاص. ناتوانی‌های یادگیری، ۴(۳): ۲۲-۳۸.
- دلیر ناصر، نرگس و حسینی نسب، سید داوود. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه‌ای پیشرفت تحصیلی و انگیزه پیشرفت در دانش آموزان ابتدایی مدارس عادی و هوشمند شهر تبریز. آموزش و ارزشیابی، ۸(۲۹): ۳۱-۴۲.
- ذوفن، شهناز (۱۳۸۶)، کاربرد فناوری‌های جدید در آموزش، تهران: انتشارات سمت.
- شعبانی، حسن. (۱۳۹۰)، مهارت های آموزشی، تهران: انتشارات سمت
- محمدی، اکرم. (۱۳۹۷). بررسی شیوه‌های نوین تدریس در آموزش. پنجمین همایش علمی پژوهشی سراسری از نگاه معلم، مدیریت آموزش و پرورش شهرستان میناب.
- مرادی، مرتضی و چراغی، اعظم. (۱۳۹۳). الگوی علی-تجربی از روابط بین ادراک از الگوهای ارتباط خانواده، ادراک از ساختار کلاس، انگیزش و خودگردانی تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در نوجوانان دبیرستانی. مطالعات آموزش و یادگیری، ۶(۱): ۱۱۳-۱۴۰.
- Baleghizadeh, S. and Shakouri, M (2016). *Investigating the relationship between teaching styles and teacher self-efficacy among some Iranian ESP university instructors, Innovations in Education and Teaching International*, Faculty of Letters and Human Sciences, Department of English Language and Literature, Shahid Beheshti University(G.C.), Tehran, Iran.
- Duijn, M., Rosenstiel, I. V., Schats, W.; Smallembroek, C., Dahmen, R. (2011). "Vitality and health: A lifestyle programmer for employees". *European Journal of Integrative Medicine*, 3, 97-110.
- Miller, S., Connolly, P., Maguire, L. K. (2013). "Wellbeing, academic buoyancy and educational achievement in primary school students". *International Journal of Educational Research*, 69, 239-248.
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2014). Academic resilience and academic buoyancy: Multidimensional and hierarchical conceptual framing of causes, correlates and cognate constructs. *Oxford Review of Education*, 35, 353-370.
- Putwain, D.W., Daly, A. L. (2013). "Do clusters of test anxiety and academic buoyancy differentially predict academic performance?", *Learning and Individual Differences*, 27, 157-162.
- Solberg, P. A.; Hopkins, W. G.; Ommundsen, Y., Halvari, H. (2012). "Effects of three training types on vitality among older adults: A self-determination theory perspective". *Psychology of Sport and Exercise*, 13, 407-417.